

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ГОВОРІННІ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті розглядаються можливості застосування інтерактивних технологій у формуванні мовленнєвої компетенції в говорінні студентів факультетів іноземних мов. Підкреслюється необхідність упровадження інтерактивних технологій у практику викладання іноземних мов у ВНЗ з метою підвищення ефективності навчального процесу.

Ключові слова: інтерактивні технології, мовленнєва компетенція, іноземні мови.

Сучасні тенденції розвитку вищої освіти в Україні вимагають перебудови навчання іноземних мов та його методики відповідно до положень Болонської декларації. Зважаючи на те, що іноземна мова у будь-якому закладі освіти вивчається для спілкування в усній та писемній формах, перебудова навчання іноземних мов у вищих мовних закладах освіти повинна концентруватися на формуванні комунікативної компетенції студентів, що, в свою чергу, потребує вдосконалення навчання видів мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письма). Таке навчання зводиться до формування мовленнєвої компетенції у цих видах, оскільки саме через таку компетенцію здійснюється мовленнєва комунікація.

Так, під мовленнєвою компетенцією розуміють володіння способами формування і формулювання думок за допомогою мови, яка забезпечує можливість організувати і здійснити мовленнєву дію (реалізувати комунікативний намір), а також здатність користуватися такими способами для розуміння думок інших людей і висловлювання власних суджень [1]. Отже, формування мовленнєвої компетенції студентів мовних факультетів, як складової їх комунікативної компетенції, є одним із найактуальніших аспектів навчання іноземної (англійської) мови. Водночас, недостача активної усної практики студентів залишається нагальною проблемою. Одним із ефективних засобів, що компенсують зазначені недоліки навчального процесу, є використання технологій інтерактивного навчання, які пропонують широкий спектр дидактичних можливостей.

Аналіз наукової літератури свідчить про посилення уваги науковців та практиків до проблеми застосування інтерактивних технологій в освітньому процесі. Так, сутність інтерактивних технологій навчання розглянуто в дослідженнях К. Баханова, Н. Коломієць, О. Коротаєвої, О. Пометун, Л. Пироженко, Г. П'ятакової, Т. Сердюк, Н. Суворової, П. Шевчук, Х. Дугласа, Т. Сазерленда та інших учених. Однак особливості використання інтерактивних технологій у навчанні іноземних мов у ВНЗ досліджені ще недостатньо.

Враховуючи актуальність означеної проблеми, мета статті полягає в уточненні й обґрунтуванні особливостей застосування інтерактивних технологій у формуванні мовленнєвої компетенції в говорінні студентів факультетів іноземних мов.

За визначенням Є. Ширшова, технологія навчання – це сукупність способів організації навчальної праці, які забезпечують досягнення поставленої мети навчання. Вона є системою способів, прийомів, кроків, послідовність виконання яких забезпечує рішення завдань виховання, навчання і розвитку особистості, а сама діяльність представлена процедурно, тобто як певна система дій [10: 205-206].

Зазначимо, що зі всього різноманіття наявних технологій навчання саме інтерактивні технології ідеально проектується на реалізацію комунікативної функції у процесі навчання іноземним мовам.

Лінгвістичне тлумачення слова “інтерактив” (від англ. “interact”, де “inter” – взаємний і “act” – діяти) свідчить, що інтерактивний – це здатний до взаємодії, діалогу. Так, на думку С. Кашлева, інтерактивне навчання передбачає “високий рівень інтенсивності спілкування учасників, їхньої комунікації, обмін діяльностями, зміну та різноманітність їх видів, форм і

прийомів, цілеспрямовану рефлексію учасниками своєї діяльності та взаємодії, що відбулася” [2: 19]. Сутність інтерактивного навчання полягає у взаємонавчанні, груповій формі організації освітнього процесу, встановленні атмосфери взаємоповаги, довіри та відповідальності, тому особлива увага приділяється організації процесу ефективної комунікації. При цьому педагог виконує функції консультанта, організатора, посередника, стає одним із джерел інформації. Однак, студент і викладач виступають як рівноправні суб’єкти навчального процесу, і, відтак, їх спільна діяльність означає, що кожен вносить індивідуальний внесок, йде обмін знаннями, інформацією, способами діяльності. Водночас, інтеракція виключає домінування будь-якого учасника чи точки зору над іншими, але має враховувати конкретний досвід та практичне застосування. Основою інтеракції є принцип багатосторонньої взаємодії, яка характеризується мінімальною сконцентрованістю на точці зору викладача. Під час такої комунікативної взаємодії студенти вчать критично мислити, розв’язувати складні проблеми на основі аналізу відповідної інформації, зважуючи альтернативні думки, моделювати ситуації, що природно супроводжується іншомовним спілкуванням.

Вслід за Т. Сердюк, розуміємо інтерактивні технології як “дидактичні технології, що характеризуються досягненням запланованих педагогічних результатів шляхом організації та здійснення активної навчальної взаємодії суб’єкта навчально-виховного процесу з навчальним середовищем” [6: 8]. Отже, інтерактивні технології базуються на постійній активній взаємодії всіх учасників навчального процесу, що спрямоване на активізацію пізнавальної діяльності студентів та їх залучення до активної комунікативної взаємодії. Тому ми вважаємо, що застосування інтерактивних технологій у навчально-виховному процесі сприяє підвищенню ефективності формування мовленнєвої компетенції в говорінні у студентів факультетів іноземних мов. Відтак актуалізується проблема визначення форм та видів інтерактивних технологій, які доцільно використовувати з тією метою.

У науковій літературі існують різні погляди щодо класифікації інтерактивних технологій навчання. Українські методисти й дидакти О. Пометун та Л. Пироженко розподіляють інтерактивні технології на чотири групи залежно від мети уроку та форм організації навчальної діяльності, а саме: 1) інтерактивні технології кооперативного навчання; 2) інтерактивні технології колективно-групового навчання; 3) технології ситуативного моделювання; 4) технології опрацювання дискусійних питань [4].

Проаналізувавши зазначені технології, ми бачимо, що кожна з них може бути використана під час формування мовленнєвої компетенції в говорінні. Крім того усі вони вимагають від студентів розвитку комунікативних умінь, навичок роботи в парах і групах. Однак, на нашу думку, найбільш ефективною є технологія опрацювання дискусійних питань, яка сприяє розвитку невідготовленого мовлення студентів. Так, для навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах важливо підтримувати прагнення студентів до чіткого мовленнєвого оформлення думок, удосконалювати набуті комунікативні вміння й на їх основі формувати нові, оскільки шлях до практичного оволодіння мовою як засобом спілкування відбувається через практичне користування мовою. Ми поділяємо точку зору В. Скалкіна та Г. Рубінштейна, що саме організована на занятті дискусія відтворює умови реальної мовленнєвої комунікації та є одним із ефективних засобів розвитку умінь групової інтеракції [8: 8]. Відтак, розглянемо особливості застосування технології опрацювання дискусійних питань у формуванні мовленнєвої компетенції в говорінні студентів мовних факультетів.

Слово “дискусія” походить від латинського “discussio” – розгляд, дослідження. За визначенням О. Смірної, дискусія – це форма полілогічного мовлення в процесі якого відбувається групове обговорення, творчий обмін думками учасників, які мають різні точки зору на певне питання, з метою всебічного зіставлення, порівняння, аналізу та пошуку правильного способу вирішення проблеми [9: 31]. Відмінною рисою дискусії виступає відсутність тези, але наявність в якості об’єднуючого початку теми. Сутність дискусії полягає в тому, що співрозмовники дотримуються різних точок зору щодо певного питання,

а мовленнєвий стимул тих, хто говорить, визначається намаганням довести, аргументувати свою позицію, переконати опонента.

Отже, дискусія, спрямована на розвиток критичного мислення і комунікативних здібностей та передбачає цілеспрямований і впорядкований обмін думками, метою якого є узгодження протилежних точок зору, узагальнення інформації усвідомленої у процесі доведення. В основі дискусії лежить протиріччя, яке відбиває протилежні погляди учасників на один і той же предмет обговорення, що є надзвичайно важливим аспектом у навчальному процесі. Обговорення припускає почергові виступи різних учасників. Але для появи полеміки активними мають бути не лише промовці або спікери, але й слухачі, які своїми питаннями, оцінками, виступами опонента створюють необхідне полемічне завзяття, позначають межі проблемного поля. Найважливіша умова успішності дискусії – це її предметність [7: 76]. Учасники можуть захоплюватися, відхилятися від теми, тому необхідно строго стежити за тим, щоб обговорення відбувалося тільки у рамках зазначеної теми, оскільки дискусія вимагає обґрунтованого, емоційно забарвленого та змістовного варіанта розв'язання, ясного і чіткого висловлювання думок, представлення аргументів та контраргументів.

Проблемним є питання класифікації дискусій. Аналіз науково-педагогічної та методичної літератури дозволив виділити наступні види дискусій:

1) за характером організації: вільні (відсутні строга регламентація часу роботи, кількості промовців і загальної кількості підходів окремих учасників); організовані (проводяться за регламентом, який точно встановлює черговість і час виступу);

2) за принципом проведення: структуровані (мають чітко визначений план, структуру і регламент обговорення); ігрового моделювання (учасникам пропонуються певні соціальні, політичні або наукові ролі);

3) за формою проведення: командні; групові; парні;

4) залежно від дидактичної мети заняття і відповідно до характеру одержаних знань: дискусії-роздуми (проблема, яка розв'язується, дає змогу формулювати альтернативні висновки, суб'єктивні оцінки; формуються уміння обґрунтувати думки, висновки); дискусії-доведення (обґрунтовується та практично перевіряється істина, певна система знань, усвідомлена у процесі доведення); дискусії-узагальнення (в основі дискусії лежить проблема, розв'язання якої сприяє узагальненню, систематизації знань); дебати (обговорення проблемного питання, яке побудоване на основі підготовлених виступів учасників, які є представниками двох протилежних груп-суперників) [3; 5; 7].

Так, у навчальному процесі поширені такі дискусійні форми, як-от: мозковий штурм, “круглий стіл”, акваріум, засідання експертної групи, форум, симпозіум, метаплан.

У зв'язку з активним впровадженням у навчальний процес сучасних інформаційних технологій, також виділяють електронні дискусії, які поділяються на два види: синхронні (Skype, on-line conferences, chats) та асинхронні (forums, threaded discussions, e-mail communication). Зазначені види дискусій надають студентам можливість спілкуватися як між собою та викладачем, так і з партнерами з міжкультурного спілкування.

Розмаїття видів дискусій дозволяє як найефективніше побудувати навчальний процес. Так, викладачеві необхідно підібрати найбільш прийнятну форму дискусії, яка б відповідала темі і завданням заняття, особливостям навчального матеріалу та інтересам студентів.

У ході дискусії, який би з її видів не вибрав викладач, студенти можуть придбати певні знання (залежно від теми дискусії можуть бути підготовлені статистичні відомості, запропоновано ознайомитися з матеріалами періодичної преси, виявлено коло соціально-політичних або інших проблем з можливими підходами до їхнього рішення), уміння й навички (комунікативні, висловлення власної думки, аргументації своєї позиції, аналізу ситуації, знаходження контраргументів у суперечці, виступу, ведення дискусії, планування діяльності тощо), особистісні якості (готовність до взаємодопомоги, толерантність, повага поглядів опонентів, вільне вираження власної позиції).

Організація дискусійної роботи є найважливішим завданням викладача. Вона припускає активізацію учасників і організацію полеміки в групі учасників дискусії або управління ходом обговорення. Відповідно, проведення будь-якої дискусії вимагає ретельного планування і продумування. Структура дискусії залежить від її виду та обраної форми дискусійної роботи. Як правило, організована навчальна дискусія складається з трьох етапів. Розглянемо їх детальніше.

Робота на першому організаційно-підготовчому етапі передбачає дві стадії, а саме: а) стадію підготовки (на якій здійснюється вибір теми/проблеми дискусії і визначення виду/форм організації дискусії) та б) інформаційно-цільову стадію (пред'явлення теми/проблеми дискусії і мотивування студентів до її розробки та запрошення до обговорення: виклад проблеми, правил проведення дискусії тощо).

Другий етап – власне проведення дискусії. На цьому етапі відбуваються виступи учасників, обговорення інформації та полеміка щодо неї.

Третій – підсумковий етап також припускає дві стадії роботи: а) стадію підведення підсумків (резюме сказаного з теми обговорення, узагальнення та аналіз ходу дискусії); б) стадію рефлексії (яка передбачає аналіз мовлення студентами групи і виявлення найбільш типових помилок, визначення перспектив поліпшення свого мовлення, пропонування рекомендацій до проведення наступної дискусії).

Успіх дискусії багато в чому визначається вибором теми, яка має бути актуальною для студентів, корисна з точки зору особистісного, професійного росту учасників, їх морального самоудосконалення. Зазвичай тема дискусії повідомляється заздалегідь, що дозволяє учасникам визначити своє відношення до предмета обговорення, при необхідності підготуватися.

Так, у процесі організації дискусій найкращих результатів ми досягали, коли враховували інтерес студентів до тієї чи іншої теми та їхній досвід у спілкуванні з цією темою (студенти повинні мати уявлення про тему або проблему, розуміти її та сформулювати до неї певне ставлення), коли будували навчальний процес, ґрунтуючись на мовному й мовленнєвому матеріалі, засвоєному студентами раніше (це зумовлюється необхідністю бути достатньо компетентними лінгвістично для обговорення проблеми), з тим, щоб удосконалювати набуті навички та вміння й на їх основі формувати нові. Розгляд проблем, що пов'язані із особистим досвідом та інтересами студентів, мобілізація знань, умінь та навичок, необхідних для наступного спілкування, сприяли активзації їх навчально-пізнавальної діяльності.

Досвід роботи свідчить, що провідне місце повинно відводитися дискусіям, тематику та зміст яких обирають самі студенти у рамках модуля, що вивчається. Вони ж самі повинні організувати їх, добирати до них матеріал, призначати ведучого тощо. Викладач при цьому виконує функцію консультанта. Таким чином, робота здійснюється не за допомогою вчителя, а в спільній інтелектуальній взаємодії, що сприяє саморозкриттю особистості студентів. Але, щоб зазначений підхід був ефективним, він має впроваджуватися не на просунутому етапі, де він стає провідним, а раніше, поступово набираючи все більшої ваги.

Звернемо увагу також на важливість проведення стадії рефлексії, яка дозволяла студентам оцінювати досягнення, визначати труднощі, коректувати свою навчальну діяльність, ставити цілі для подальшого розвитку.

Проаналізувавши доцільність та ефективність використання технології опрацювання дискусійних питань у формуванні мовленнєвої компетенції в говорінні студентів мовних факультетів, можемо зробити наступні висновки:

- дискусія є продуктивним засобом активізації мовленнєвої діяльності;
- навчання ведеться в режимі активної взаємодії студентів з викладачем і між собою, що сприяє розвитку таких особистісних якостей, як комунікабельність, співробітництво, ініціативність, толерантне ставлення до співрозмовників, що забезпечує повноту та адекватність спілкування в різних ситуаціях.

- інтерактивне навчання спілкуванню іноземною мовою створює сукупний ефект, який виявляється в тому, що на фоні програмного засвоєння знань формуються вміння підтримувати жваву дискусію, наводити складні аргументи та переконливо відповідати на них, переконливо обговорювати формальні положення, вільно, спонтанно та доречно відповідаючи на запитання та складні контраргументи і т. ін.

Підсумовуючи, слід зазначити, що впровадження інтерактивних технологій навчання у практику викладання іноземних мов, а саме: звернення до технології опрацювання дискусійних питань, є важливою складовою вдосконалення комунікативних умінь студентів факультетів іноземних мов і сприяє підвищенню ефективності формування в них мовленнєвої компетенції в говорінні.

Перспективи подальшого дослідження ми пов'язуємо з поглибленням інтерактивної компоненти змісту фахової підготовки з іноземних мов з метою підготовки майбутнього філолога, здатного до полікультурного функціонування в умовах глобалізації та участі у міжнародному співробітництві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе [б-ка учителя иностр. яз.] / И. А. Зимняя – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.
2. Кашлев С. С. Технология интерактивного обучения / С. С. Кашлев. – Минск: Белорусский верасень, 2005. – 196 с. – (Серия “Педагогика, обращенная в завтра”).
3. Корнеева Е. Н. Активные методы социально-психологического обучения: уч. пособ. [Электронный ресурс] / Е. Н. Корнеева. – Ярославль: ГОУ ВПО “Ярославский гос. пед. ун-т им. К. Д. Ушинского”, 2009. – Режим доступа: <http://cito-web.yspu.org/link1/metod/met110/met110.html>.
4. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К.: А. С. К., 2004. – 192 с.
5. Радчук Л. О. Роль дискусійних видів діяльності у підвищенні рівня навчальних досягнень учнів з історії [Електронний ресурс] / Л. О. Радчук // Педагогічний пошук. – 2009. – № 3-4. – Режим доступу до журн.: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pedp/2009_3_4/pp/63/met/radchuk.pdf.
6. Сердюк Т. В. Інтерактивні технології навчання суспільних дисциплін як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів I – II рівнів акредитації: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.09 “Теорія навчання” / Т. В. Сердюк. – Кривий Ріг, 2010. – 20 с.
7. Скалкин В. Л. Основы обучения устной иноязычной речи / В. Л. Скалкин. – М.: Русский язык, 1981. – 248 с.
8. Скалкин В. Л. Учебная дискуссия как средство развития неподготовленной речи / В. Л. Скалкин, Г. А. Рубинштейн // Иностранные языки в школе. – 1968. – № 4. – С. 58-65.
9. Смирнова Е. В. Развитие культуры иноязычного полилогического общения в послевузовском образовании преподавателей иностранного языка: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Смирнова Елена Валерьевна. – М., 1999. – 205 с.
10. Ширшов Е. В. Информационно-педагогические технологии: ключевые понятия: словарь / Е. В. Ширшов; под. ред. Т. С. Буториной. – Ростов-н-Д: Феникс, 2006. – 256 с. – (Серия “Высшее образование”).

Лукьянченко І.О.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ РЕЧЕВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ГОВОРЕНИИ СТУДЕНТОВ ФАКУЛЬТЕТА ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

В статье рассматриваются возможности применения интерактивных технологий в формировании речевой компетенции в говорении студентов факультетов иностранных языков. Подчеркивается необходимость внедрения интерактивных технологий в практику преподавания иностранных языков в ВУЗе с целью повышения эффективности учебного процесса.

Ключевые слова: интерактивные технологии, речевая компетенция, иностранные языки.

Lukjanchenko I.O.

**THE USAGE OF THE INTERACTIVE TEACHING TECHNOLOGIES IN FORMING
OF THE LINGUAL COMPETENCE IN THE SPEECH OF THE FOREIGN LANGUAGE
DEPARTMENTS` STUDENTS**

The article highlights the possibilities of using interactive techniques to form the speaking competence of students of foreign languages faculties. The author emphasizes the necessity of interactive techniques introduction into practice of foreign languages teaching at Universities to increase the effectiveness of educational process.

Key words: interactive techniques, speaking competence, foreign languages.

УДК 372.3/4:81.2

Мельничук Ю.Ю.

**НАСТУПНІСТЬ У НАВЧАННІ МОВЛЕННЄВОГО ЕТИКЕТУ ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ
В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ**

У статті обґрунтовується доцільність навчання мовленнєвому етикету в процесі вивчення російської мови з урахуванням принципу наступності між дошкільною та початковою ланкою освіти.

Ключові слова: наступність, мовленнєвий етикет, старший дошкільний вік, молодший шкільний вік, комунікативна діяльність.

Реалізація принципу наступності належить до найважливіших проблем педагогіки. Наступність є однією з умов забезпечення безперервної освіти й поступального розвитку дитини, вона визначається як зв'язок і узгодженість кожного компонента методичної системи освіти (цілей, завдань, змісту, методів, засобів і форм організації навчання). У дослідженнях багатьох учених наступність розглядається як умова успішної педагогічної діяльності, принцип навчання і виховання, що забезпечує єдність, цілісність і системність навчання й виховання (Н.С. Анціперова, Л.С. Виготський, І.І. Гончарова, Л.К. Гребенкіна, В.В. Давидов) [2; 3]. Основною проблемою, пов'язаною з наступністю з психологічного та педагогічного боку є питання про те, як, "культивуєючи самоцінність кожного дитячого віку, одночасно забезпечувати поступальність вікового розвитку" [3; 8]. Виходячи з цього, на сучасному етапі вченими-педагогами робиться акцент на психологічних засадах наступності, в тому числі на розвиток у дитини комунікативних здібностей, вміння спілкуватися з дорослими й однолітками (Є.Є. Кравцова, В.Т. Кудрявцев, А.С. Кисельова, О.В. Коренєва). Значна робота ведеться з підготовки освітньо-виховних програм, що б мали забезпечувати наступність дитячого садка і школи (А.М. Богуш, О.Л. Кононко, Т.О. Ладиженська, М.Л. Фомічова) [1; 4]. Розповсюджене в суспільстві розуміння наступності як інформативної підготовки дитини до переходу на новий щабель освіти викликає неправильне розуміння готовності дошкільника до школи, що розглядається як "дострокове" освоєння змісту шкільних курсів.

Реалізація такого підходу на практиці призводить до того, що розвитку тих якостей майбутнього школяра, без яких не буде досягнута успішність у навчанні, приділяється недостатня увага. Перш за все це стосується забезпечення комунікативної готовності дитини до навчання.

Потреба у спілкуванні є однією з провідних у житті дитини. Спілкування для дітей є засобом організації спільної діяльності, формування й розвитку міжособистісних відносин,